

(PA) BARAZIA GJINORE NË VENDIMMARRJE NË NIVEL LOKAL

**RODNA (NE) RAVNOPRAVNOST NA POZICIJAMA
DONOŠENJA ODLUKA NA LOKALNOM NIVOУ**

**GENDER (IN) EQUALITY IN
LOCAL LEVEL DECISION-MAKING**

(PA) BARAZIA GJINORE NË VENDIMMARRJE NË NIVEL LOKAL

PËRMBAJTJA

- 7** Akademia e Grave për Lidership (AGL)
- 8** Aktivitetet e AGL
- 9** Grupi
- 10** Aktivitetet Grupore
- 11** Hyrje
- 11** Korniza ligjore e zbatueshme në Kosovë
- 12** Situata aktuale
- 13** (Mos) respektimi i kuotës gjinore në Zgjedhjet Lokale 2017
- 15** (Pa) barazia gjinore në udhëheqjen e drejtive komunale në nivel vendi
- 16** (Pa) barazia gjinore në udhëheqjen e komiteteve kryesore komunale
- 18** Përbledhje dhe rekomandime

(Pa) barazia gjinore në vendimmarrje në nivel lokal

AKADEMIA E GRAVE PËR LIDERSHIP (AGL)

Akademia e Grave për Lidership (AGL) është një program që implementohet nga Instituti Kombëtar Demokratik (NDI) me mbështetje nga USAID dhe ka për qëllim trajnimin dhe fuzizimin e grave lidere të së ardhmes. AGL është një program pasues i Javës së Gruas që bën bashkë rrith 30 pjesëmarrëse të sukseshme për të marrë pjesë në një seri mundësish të përshtatura për zhvillim të shkathësive dhe rrjetëzim. Temat e gjeneratës së 6-të të AGL-së u përcaktuan në bazë të analizës së nevojave për shkathësi dhe hartim të politikave që u paraqitën dhe u theksuan nga gratë gjatë Javës së Gruas 2018, që si temë kryesore ka trajtuar rëndësinë për qeverisje transparente dhe llogaridhënëse. AGL 2018 organizohet në mjedis ndër-partiak dhe për herë të parë është hapur për gratë nga të gjitha komunitetet e përfaqësuara në Kosovë. Përmes mundësive të krijuara nga AGL për zhvillim të shkathësive dhe mentorim nga afër, është synuar që pjesëmarrëset të krijojnë koalicionë të qëndrueshme për të shtyrë përpresa çështjet me interes të përbashkët për ato dhe për komunitetet e tyre.

Në fillim të Akademisë në maj të vitit 2018, pjesëmarrëset u ndanë në katër grupe për të punuar në katër iniciativa të ndryshme që trajtojnë çështje të shqetësimit të përbashkët, duke synuar ndryshime pozitive në fushën e arsimit, shëndetësisë, sundimit të ligjit dhe rolet udhëheqëse për gratë.

Cilësia në arsim

Dhuna në familje

Përdorimi i drogave
nga të miturit

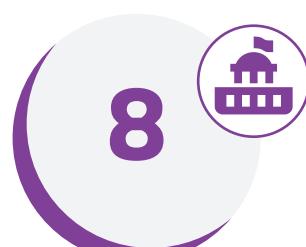

Përfaqësimi i grave
në institucionë

AKTIVITETET E AGL

Për gjashtë muaj, 27 pjesëmarrëse të ndara në katër grupe ndër-etnike kanë hulumtuar dhe janë takuar me institucione dhe palë të interesit për të marrë informata mbi temat që kanë identifikuar si shqetësime me prioritet për qytetarët në Kosovë. Pas aktiviteteve të shumta gjatë kësaj periudhe, pjesëmarrëset arritën me sukses të hartojnë katër dokumente të politikave, të cilat do të ndahen me palët përkatëse të interesit.

parti politike

komunitete

komuna

Aktivitete në terren

ngjarje publike

takime konsultative

ceremonia e diplomimit

4

DOKUMENTE TË POLITIKAVE

Ndërtimi i shkathtësive

trajnim pesë ditor

punëtori dy ditore

takime pune dhe konsultative

8

(Pa) barazia gjinore në vendimmarrje në nivel lokal

GRUPI

Arbresha Syla

Ardita Rahmani

Flora Sejdiu - Abdullahu

Ganimete Qeriqi

Majlinda Dragobuzhda

(Pa) barazia gjinore në vendimmarrje në nivel lokal

AKTIVITETET GRUPORE

Pjesëmarrëset në iniciativën AGL-së për Përfaqësimin e Grave në Nivel Lokal kanë punuar kryesisht në një analizë sasiore të përfaqësimit të grave në institucione, duke u fokusuar në zgjedhjet lokale të vitit 2017. Pesë pjesëmarrëse nga tri parti politike kanë punuar së bashku në mbledhjen e të dhënave nga rezultatet përfundimtare të zgjedhjeve lokale 2017, zhvilluan takime konsultative dhe organizuan një tryezë të rrumbullakët në bashkëpunim me Grupin e Grave Deputete në kuadër të aktiviteteve për shënimin e Ditës Ndërkombëtare të Demokracisë në Kuvendin e Kosovës. Gjatë kësaj ngjarje, ekipi gjithashtu paraqiti hulumtimin paraprak të kryer gjatë Akademisë, i cili do t'u shërbejë palëve të interesit për të analizuar situatën aktuale dhe për të ndërmarrë masa për përmirësimin e përfaqësimit të grave në institucione.

11

takime

një takim konsultativ
dhe 10 takime në grup

1

tryezë të rrumbullakët

për të shënuar Ditën
Ndërkombëtare të Demokracisë
në Kuvendin e Kosovës

10

(Pa) barazia gjinore në vendimmarrje në nivel lokal

HYRJE

Ky dokument, synon të sjellë rekomandimet kyçë të identifikuara nga pjesëmarrëset e Akademisë së Grave për Lidership që kanë hulumtuar lidhur me pozitën e grave në nivel lokal (tutje Grupi), me qëllim për të ndikuar në rritjen e pjesëmarrjes së grave në politikë dhe vendimmarrje.

Barazia gjinore është ndër përkufizimet më të paragjykuara dhe si rrjedhojë, ky nacion shpesh ndezë debate të zjarra e vë në pah një sërë keqkuptimesh e stereotipe rreth tij. Barazia gjinore më së shpeshti keqkuptohet si "çështje e grave" dhe rrjedhimisht si "kërkësë e tyre për të qenë apo për tu bërë të njëjtë me burrat". E në fakt, është shumë më e thjeshtë se kaq. Barazia gjinore i referohet të drejtave, përgjegjësive dhe mundësive të barabarta për gratë dhe burrat, vajzat dhe djemtë. Barazia gjinore "kërkon" vetëm që këto të drejta, përgjegjësi dhe mundësi të mos dallojnë varësisht nga fakti se a ka lindur personi femër apo mashkull. Si e tillë, barazia gjinore, para së gjithash dhe mbi gjithçka, është e drejtë njerëzore. E kjo e drejtë është parakusht dhe në të njëjtën kohë ndër faktorët me më së shumti ndikim për zhvillimin e një shoqërie. Kur jemi tek mundësitë e barabarta, aty renditet edhe pjesëmarrja e grave në politikë dhe vendimmarrje, e cila në Kosovë garantohet, mbrohet e rregullohet nga ligjet kombëtare e ndërkombëtare, si dhe rregulloret e ndryshme.

KORNIZA LIGJORE E ZBATUESHME NË KOSOVË

Fillimi, Kushtetuta e Republikës së Kosovës¹, si akti më i lartë juridik i shtetit, garanton barazinë gjinore për burrat, duke theksuar në Nenin 7 se "*Republika e Kosovës siguron barazinë gjinore si vlerë themelore për zhvillimin demokratik të shoqërisë, mundësi të barabarta për pjesëmarrje të femrave dhe meshkujve në jetën politike, ekonomike, sociale, kulturore dhe në fushat të tjera të jetës shoqërore.*" Ajo ndër të tjera mbron të drejtat zgjedhore dhe pjesëmarrëse (Neni 45), si dhe thotë se përbërja e Kuvendit dhe e shërbimit civil respekton parimet e njohura ndërkombëtarisht të barazisë gjinore (Neni 71, respektivisht 101).

Jashtëzakonisht i rëndësishëm është fakti se Konventa e Kombeve të Bashkuara (KB) për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW)² është drejtpërdrejtë e zbatueshme në Kosovë përmes Kushtetutës së vendit.

¹ Republika e Kosovës, Kuvendi, Kushtetuta e Republikës së Kosovës, në: http://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2018/03/Kushtetuta.e.Republike.se._Kosoves-2.pdf

² Konventa e Kombeve të Bashkuara (KB) për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW), 1981, në: <http://www.unmikonline.org/regulations/unmkgazette/03albanian/AConEliminationAllFormsDiscriminationAgainstWomen.pdf>.

Po ashtu, Rezoluta e Këshillit të Sigurimit të Organizatës së Kombeve të Bashkuara (RKSOKB) 1325 për Gratë, Paqen dhe Sigurinë³ u bën thirrje të gjithë akterëve që të rrisin pjesëmarrjen e grave në institucionet kombëtare, rajonale e ndërkombëtare, si dhe të përfshijnë perspektivën gjinore në të gjitha përpjekjet që ndërlidhen me paqen dhe sigurinë në vendet pas konfliktit, duke përfshirë zgjidhjen e konflikteve dhe proceset paqësore.

Ligji për Zgjedhjet Lokale në Republikën e Kosovës⁴ parashevë kuotën gjinore prej 30% në Kuvend Komunal, si dhe që në secilën nga listat e kandidatëve të subjekteve politike, së paku 30% të jenë të gjinisë tjetër.

Ligji për Barazi Gjinore (LBGJ)⁵ garanton “mundësi dhe trajtim të barabartë, në sferën publike dhe private të jetës shoqërore, duke përfshirë jetën politike dhe publike, punësimin, arsimin, shëndetësinë, ekonominë, përfitimet shoqërore, sportin, kulturën dhe sferat tjera të përcaktuara me këtë ose ndonjë ligj tjetër.” Në të kundërtën, ky ligj, përkufizon se përfaqësimi është i pabarabartë “atëherë kur pjesëmarrja apo përfaqësimi i njërsë gjini, është më i ulët së pesëdhjetë përqind (50%) në çdo organ dhe nivel vendimmarrës në jetën politike dhe publike.”

Në këtë pikë, Ligji për Zgjedhjet Lokale nuk është i harmonizuar me LBGJ-në.

Duke u bazuar në mekanizmat e lartpërmendor ligjor dhe të tjerë ekzistues, si dhe duke parë që LBGJ në shumë raste nuk zbatohet, Grupi ka ndërmarrë një hulumtim për të paraqitur një pasqyrë konkrete të pozitës të grave në Zgjedhjet Lokale 2017 dhe në institucionet e dala pas këtyre zgjedhjeve. I gjithë ky proces është bazuar në statistikat ekzistuese në ueb-faqen e Komisionit Qendror Zgjedhor (KQZ). Të dhënat ekzistuese është dashur të numërohen manualisht nga “Grupi AGL 2018”, për nën-ndarje specifike, siç është për shembull numri i grave të zgjedhura me ose pa aplikim të kuotës, pasi nën-ndarjet e statistikave të KQZ-së janë të mangëta.

SITUATA AKTUUALE

Përpjekjet për rritjen e numrit të grave në udhëheqje në Kosovë janë shtuar viteve të fundit. Këtë vit, “për herë të parë në Kuvendin e Republikës së Kosovës gjysma e komisioneve funksionale udhëhiqen nga gratë.”⁶

³ OKB, Këshilli i Sigurimit, Rezoluta 1325, 2000, në: <http://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/>

⁴ Ligji nr. 03/L-072 për zgjedhjet lokale në Republikën e Kosovës, 2008, në: http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L072_al.pdf

⁵ Republika e Kosovës, Kuvendi, Ligji nr. 05/L-020 për Barazi Gjinore, në: http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2004_2_al.pdf

⁶ Nga diskutimi në tryezën e rrumbullakët “Demokracia në udhëkryq: si të çrrënjoset pabarazia gjinore në vendimmarrje?”, organizuar nga Grupi i Grave Deputete në bashkëpunim me Akademinë e Grave për Lidership, përkrahur nga Institutit Kombëtar Demokratik (NDI).

Po ashtu, në Zgjedhjet e fundit Nacionale të mbajtura në vitin 2017, është vërejtur një ndryshim pozitiv në rritjen e numrit të grave që janë zgjedhur pa aplikimin e kuotës gjinore. Fatkeqësisht, nuk mund të themi të njëjtën gjë edhe për Zgjedhjet e fundit Lokale, me ç'rast është vërejtur një numër jo i kënaqshëm i grave që janë zgjedhur pa aplikim të kuotës gjinore në Asambletë Komunale.

Mbetet shqetësues fakti, që Ligji për Barazi Gjinore, vazhdon të shpërfilltet nga shumë komuna, duke mos siguruar përfaqësim të barabartë gjinor me 50% të grave në nivele vendimmarrëse. Sa i përket ndryshimeve që kanë ndodhur përgjatë viteve, gjendja e përfaqësimit të barabartë të grave në jetën politike dhe publike nuk ka përjetuar ndryshime rrënjosore. Bazuar në një hulumtim të bërë nga Instituti Kombëtar Demokratik (NDI) në vitin 2015, kuota gjinore ishte përbushur në shumicën e 38 komunave të Kosovës në Zgjedhjet Komunale të vitit 2013. Në katër komuna: Drenas, Pejë, Skenderaj dhe Mitrovicë të Veriut, kuota nuk ishte plotësuar dhe gratë morën më pak se 30 për qind të ulëseve në kuvendet lokale. Nga zgjedhjet lokale të atij viti, ishte zgjedhur edhe kryetarja e parë e komunës në Kosovë, Mimoza Kusari Lila, ku tani pas zgjedhjeve të vitit 2017, nuk kemi asnjë grua që drejton ndonjë Komunë në Kosovë. Më poshtë ju sjellim një pasqyrë të dhënash nga Zgjedhjet Lokale 2017, të dala nga hulumtimi i shkurtër i "Grupi AGL 2018".

(MOS) RESPEKTI I KUOTËS GJINORE NË ZGJEDHJET LOKALE 2017

Në faqen e Komisionit Qendoror Zgjedhor (KQZ) nuk janë publikuar të dhënat për numrin e grave të zgjedhura me aplikim të kuotës dhe pa aplikim të kuotës. Megjithatë, Grupi, në mënyrë manuale ka nxjerrë të dhënat e mëposhtme, me qëllim të ofrimit të një pasqyre sa më të qartë lidhur me këtë çështje.

Në këto zgjedhje, në 38 komuna të Republikës së Kosovës, janë zgjedhur 1002 asamblistë, prej të cilëve 356 janë gra (36%) dhe 646 burra (64%). Nga totali i grave të zgjedhura, 220 gra janë zgjedhur me aplikim të kuotës, ndërkaq 136 gra janë zgjedhur pa aplikimin e kuotës.

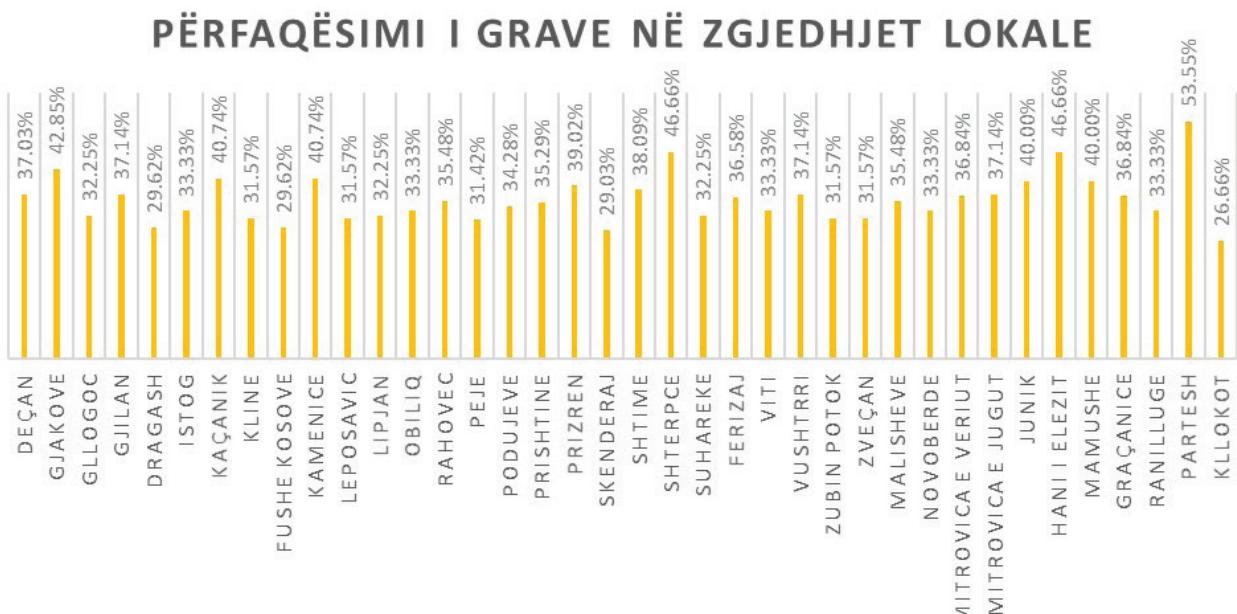
Nga numri i përgjithshëm i grave që kanë kandiduar në këto zgjedhje, vetëm rreth 15% e tyre kanë arritur të zgjedhën në asambletë komunale në nivel vendi. Ndërkaq, nga ky numër, 5.67% janë zgjedhur pa aplikim të kuotës gjinore.

Grafiku 1. Numri i grave të zgjedhura në Zgjedhjet Lokale 2017

Kur flasim për respektimin e kuotës zgjedhore nga komunat e Kosovës, konstatojmë se nga 38 komuna të Kosovës, 33 prej tyre kishin mbi 30% të asamblist ve gra, e në pesë komuna nuk e kanë respektuar kuotën zgjedhore. Kuota nuk ka arritur të përmbushet në Kllokot me 26.66%, për tu ndjekur më pas nga Komuna e Skenderajt (29.03%), si dhe me përqindje të njëjtë (29.62%) nga komunat e Klinës, Fushë Kosovës dhe Dragashit. Përjashtim pozitiv b n vetëm Komuna e Parteshit, e cila është e v tmja komunë që ka mbi 50% gra në asamblenë komunale (53.3%).

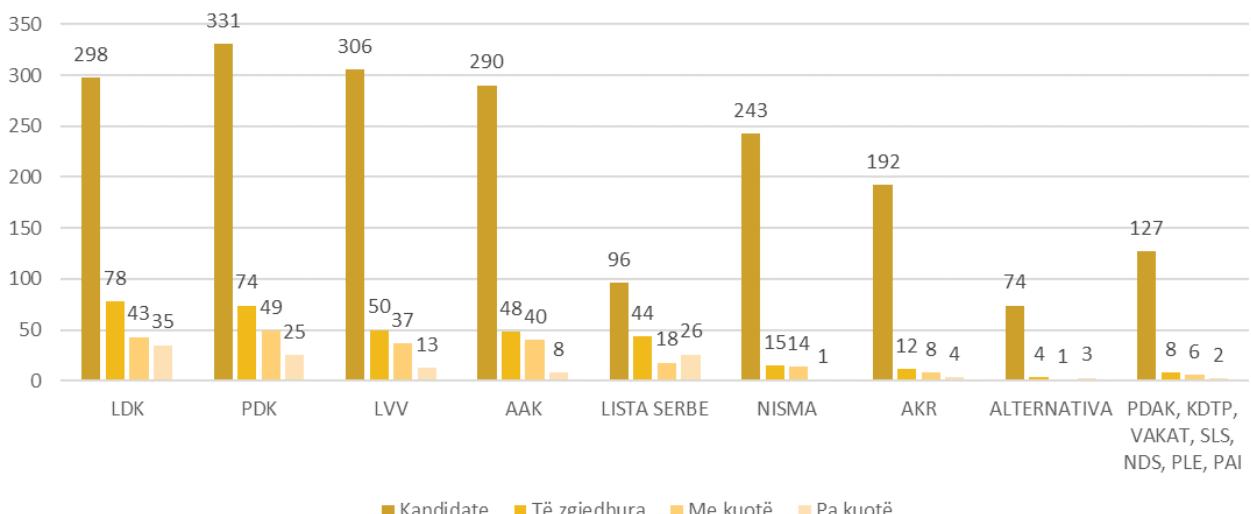

Grafiku 2. Përfaqësimi i grave në Zgjedhjet Lokale 2017 sipas komunave

Sa i përket numrit të grave që kanë kandiduar dhe që janë zgjedhur në asambletë komunale të ndara sipas përkatësisë së tyre partiake dhe duke përfshirë në krahasim vetëm partitë kryesore të vendit, konstatojmë se PDK prinë me numrin më të madh të grave që kanë kandiduar për Asamble Komunale, ndërkaq LDK prinë me numrin më të madh të grave që janë zgjedhur pa aplikim të kuotës gjinore në Asambletë Komunale. Ndërkaq, nga partitë e komuniteteve jo-shqiptare, Lista Serbe ka numrin më të madh të grave që kanë kandiduar dhe njëkohësisht që janë zgjedhur pa aplikimin e kuotës gjinore.

PARTITË POLITIKE NË ZGJEDHJET LOKALE 2017

Grafiku 3. Përfaqësimi i grave sipas partive në Zgjedhjet Lokale 2017

(PA) BARAZIA GJINORE NË UDHËHEQJEN E DREJTORIVE KOMUNALE NË NIVEL VENDI

Ligi për Barazi Gjinore parasheh që përfaqësimi i barabartë gjinor në të gjitha organet legislative, ekzekutive dhe gjiqësore, si dhe institucionet e tjera publike arrihet kur sigurohet përfaqësim minimal prej pesëdhjetë përqind (50%) për secilën gjini, përfshirë edhe organet e tyre drejtuese dhe vendimmarrëse. Megjithatë, duket se komunat e Kosovës, gjegjësisht kryetarët e tyre që njëherit janë të thirrur të bëjnë këto emërime, po anashkalojnë këtë dispozitë ligjore.

Në të gjitha Komunat e Kosovës, janë të emëruara gjithsej 80 drejtore të drejtorive komunale. Ndër komunat me përqindjen më të madhe të grave udhëheqëse të drejtorive komunale prijnë komunat e Kamenicës dhe Gllogocit me nga 50% secila, për tu ndjekur nga Komuna e Mitrovicës së Veriut (40%) dhe ajo e Shtimes (30%). Fatkeqësisht, edhe tek ky kategorizim, kemi komuna që

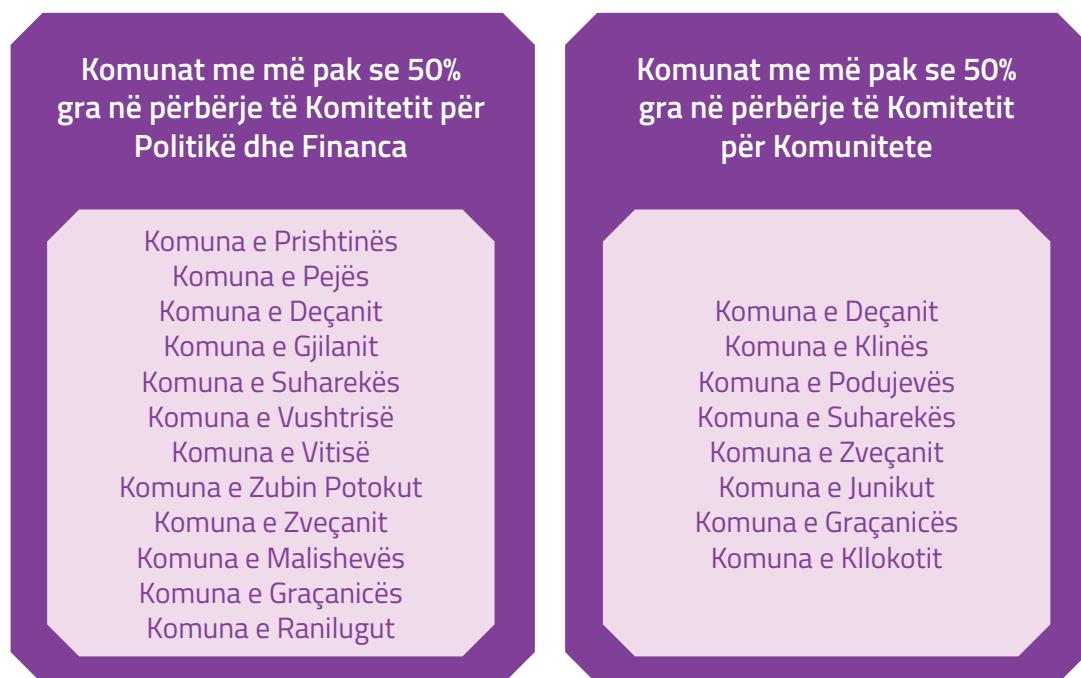

qëndrojnë keq sa i përket udhëheqjes së drejtorive nga gratë, gjegjësisht kemi komuna që nuk kanë të emëruar asnjë grua në krye të drejtorive, ku bëjnë pjesë komunat e Dragashit, Shtërpçës, Mamushës dhe Parteshit.

Nga komunat e Kosovës me shumicë serbe, më së miri qëndron Komuna e Zubin Potokut me 6 drejtori të udhëhequra nga gratë, për tu ndjekur nga Leposaviqi me 4 drejtori të udhëhequra nga gratë, Zveçani me tre, Novobërda e Ranillugu me nga dy drejtori të udhëhequra nga gratë, si dhe Graçanica me një.⁷

(PA) BARAZIA GJINORE NË UDHËHEQJEN E KOMITETEVE KRYESORE KOMUNALE

Për tu ndërlidhur dhe plotësuar pasqyrën e përfaqësimit gjinor në organet drejtuese dhe vendimmarrëse, "Grupi AGL 2018" ka analizuar edhe të dhënat përfaqësimin në komitetet komunale. Më specifisht, janë analizuar komitetet kryesore në kuadër të komunave, që janë Komiteti për Politikë dhe Financa dhe Komiteti për Komunitete. Duke ditur rolin e këtyre dy komitetetve, është më se e rëndësishme që të respektohet përfaqësimi i barabartë gjinor në përbërjen e tyre.

Grafiku 4. Përqindja e grave në përbërjen e Komitetit për Politikë dhe Financa dhe të Komitetit për Komunitete nëpër komuna

⁷ Për këto komuna nuk janë paraqitur shifra krahasuese në mes të gjinive, për arsy se komunat në fjalë, janë në proces të formimit të departamenteve të tyre.

Sa i përket përbërjes së Komitetit për Politikë dhe Financa, sipas të dhënave të siguruara nga Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), përderisa 24 komuna kanë më shumë se 50% gra në përbërje të këtij komiteti, 12 komuna vazhdojnë të kenë më pak se 50% gra në përbërjen e tij. Gjithmonë bazuar në këto të dhëna, në Komitetet për Politikë dhe Financa nëpër komuna, marrin pjesë 98 gra dhe 157 burra.⁸

Ndërkaq, numri i komunave që kanë më pak se 50% gra në përbërje të Komitetit për Komunitete, është më i vogël, respektivisht tetë komuna (shih Grafikun 3). Numri i komunave që kanë mbi 50% gra në përbërjen e këtij komiteti është 24. Bazuar në të dhënat e siguruara nga MAPL, në Komitetet për Komunitete nëpër komuna, marrin pjesë 90 gra dhe 141 burra.⁹

Duke njohur rëndësinë e votuesve në procese zgjedhore, e njëkohësisht duke ditur se sa përfitojnë votuesit nga rritja e pjesëmarrjes së grave në politikë dhe vendim-marrje, në pjesën e fundit të statistikave, Grupi ka siguruar numrin e grave votuese dhe votuesit e rinj si në Zgjedhjet Lokale, ashtu edhe në ato Nacionale të vitit 2017. Në Zgjedhjet Lokale 2017 votuan 357,905 gra (44%) dhe 155,802 të rinjë (19%). Ndërkaq, në Zgjedhjet Nacionale 2017 votuan 315,949 gra (42%) dhe 138,651 të rinjë (18%).

⁸ Këto të dhëna janë siguruar nga Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL) dhe janë përditësuar për herë të fundit në prill 2018. Duhet theksuar se për këtë komitet, MAPL nuk ka pasur informata për dy komuna, Leposaviq dhe Mitrovica e Veriut.

⁹ Po aty. Duhet theksuar se për këtë komitet, MAPL nuk ka pasur informata për gjashtë komuna: Prishtinë, Leposaviq, Ranillug, Graçanicë, Mitrovicë e Veriut dhe Zubin Potok.

PËRMBLEDHJE DHE REKOMANDIME

Edhe pse në kohët e fundit ka pasur përpjekje për të siguruar barazinë gjinore në pozita vendimmarrëse, përshtypja e përgjithshme është se duhet bërë më shumë punë. Fuqizimi i grave dhe arritja e barazisë gjinore janë kritere kyçe për një demokraci të qëndrueshme. Mungesa e grave në sferën publike dhe proceset vendimmarrëse krijon një imazh të shtrembëruar të një shoqërie dhe në periudhë afatgjate ndikon negativisht në zhvillimin socio-ekonomik.

Duke shpresuar që ky dokument të shërbejë si pasqyrë e përgjithshme e gjendjes aktuale të përfaqësimit të grave në nivel lokal, Grupi pret që përfaqësuesit e institucioneve dhe organizatave relevante të ofrojnë edhe më shumë informata por edhe opsione për qasjen që duhet ndjekur institucionet e shtetit për të përmirësuar gjendjen aktuale.

Njëkohësisht, Grupi konsideron se në mesin e shumë rekandimeve që do të mund të nxirreshin për secilën palë të interesit në këtë tematikë, ndër më të rëndësishmet dhe më urgjente për tu ndjekur janë:

- ① Të bëhet harmonizimi i ligjeve zgjedhore, konkretisht Ligji për Zgjedhjet Lokale në Republikën e Kosovës të jetë në përputhje me Ligjin për Barazi Gjinore, në mbrojtje të pjesëmarrjes së grave në politikë dhe vendimmarrje.
- ② Komunat e Kosovës, gjegjësisht kryetarët e komunave, duhet të respektojnë dispozitat e Ligjit për Barazi Gjinore kur bëjnë emërimet në pozita vendimmarrëse brenda institucionit të tyre dhe t'i bëjnë këto emëreme në bazë të parimit të "pjesëmarrjes së barabartë" gjinore, ashtu siç e parasheh ligji.
- ③ Partitë politike duhet të sigurohen që të rrisin përfshirjen e grave, duke filluar qysh nga përfshirja e perspektives gjinore në programet e tyre, për të vazhduar më pas me krijimin e strukturave partiake gjithëpërfshirëse. Po ashtu, paralelisht me këtë, është jashtëzakonisht e nevojshme dhe e rëndësishme që partitë politike të rekrutojnë dhe mbajnë gratë në kandidim për poste, si dhe t'i mbështesin gratë kandidate në fushatë zgjedhore.
- ④ Duke u bazuar në të drejtën e qasjes në dokumente publike, Komisioni Qendoror Zgjedhor (KQZ) duhet të ofrojë të dhëna shtesë në faqen e saj, duke filluar nga të dhënrat për gratë e zgjedhura, të ndara sipas parimit se a janë zgjedhur me aplikim të kuotës apo pa. Kjo do të riste transparencën e procesit zgjedhor në tërësi dhe do të lehtësonte qasjen në të dhëna publike për këdo.
- ⑤ Duke vlerësuar gatishmërinë e Grupit të Grave Deputete për të bashkëpunuar dhe adresuar problematikën e (mos)pjesëmarrjes së grave në politikë dhe vendimmarrje, rekmandojmë një komunikim të vazhdueshëm në mes të grave në pozita vendimmarrëse të nivelit qendor

dhe atij lokal. Një bashkëpunim dhe unitet i tillë, do të zvogëlonë dhe të largonte dallimet partiake dhe etnike, përballë kauzës së rëndësishme të arritjes së barazisë gjinore në politikë dhe vendimmarrje. Si vlerë e shtuar e këtij bashkëpunimi do të ishte edhe ngritja e shkathtësive udhëheqëse të grave të kyçura rishtazi në politikë dhe formësimi i tyre si lidere të ardhshme.

Përderisa, nga respektimi i LBGJ në politikë dhe vendimmarrje, përfituesit kryesorë do të janë gratë politikane dhe vetë votuesit, është e pamohueshme që nga ngritja e pjesëmarrjes së grave në procese politike dhe vendimmarrje do të përfitojnë edhe burrat dhe shoqëria në përgjithësi.

Drejt arritjes së pjesëmarrjes së barabartë në politikë dhe vendimmarrje, gjegjësish të barazisë gjinore, Grupi konsideron si shumë të rëndësishëm edhe rolin dhe bashkëpunimin e shumë akterëve tjerë kyç, si: organizatat e shoqërisë civile të udhëhequra nga gratë, organizatat tjera vendore e ndërkombëtare, institucionet qeveritare, mediat.

RODNA (NE) RAVNOPRAVNOST NA POZICIJAMA DONOŠENJA ODLUKA NA LOKALNOM NIVOU

SADRŽAJ

- 25** Akademija liderstva za žene (ALŽ)
- 26** Aktivnosti ALŽ
- 27** Grupa
- 28** Aktivnosti grupe
- 29** Uvod
- 29** Važeći pravni okvir na Kosovu
- 30** Aktuelna situacija
- 31** (Ne) poštovanje rodne kvote na lokalnim izborima 2017
- 33** Rodna (ne)ravnopravnost u predvođenju opštinskih direkcija na nacionalnom nivou
- 34** Rodna (ne) ravnopravnost u upravljanju glavnim opštinskim odborima
- 35** Rezime i preporuke

Rodna (ne) ravnopravnost na pozicijama
donošenja odluka na lokalnom nivou

23

AKADEMIJA LIDERSTVA ZA ŽENE (ALŽ)

Akademija liderstva za žene (ALŽ) je program koji realizuje Nacionalni demokratski institut (NDI), omogućen finansijskom podrškom USAID-a, čiji je cilj da obuči i osnaži žene liderke sutrašnjice. ALŽ je program koji je proizašao iz Nedelje žena a koji je okupio oko 30 sertifikovanih učesnica koje su pohađale niz aktivnosti usmerenih ka usavršavanju veština i stvaranju mogućnosti povezivanja. Teme šeste generacije ALŽ-a su utvrđene na osnovu analize potreba za razvojem veština i politika koje su same žene iznele i podvukle tokom Nedelje žena održane 2018. godine, u okviru opšte teme transparentnog i odgovornog upravljanja. Po prvi put, ALŽ 2018. godine okuplja žene iz svih zajednica zastupljenih na Kosovu i iz različitih političkih stranaka. Predviđeno je da učesnice ALŽ-a, kroz mogućnosti za usavršavanje veština i podučavanja, sklope dugoročne koalicije koje će im omogućiti da unaprede pitanja od zajedničkog interesa za njih i njihove zajednice.

Na početku Akademije, maja 2018. godine, učesnice su bile podeljene u četiri grupe koje su radile na različitim inicijativama za rešavanje pitanja od zajedničkog značaja, kako bi načinile pozitivne promene u oblastima obrazovanja, zdravlja, vladavine prava i ženskog liderstva.

Kvalitetno
obrazovanje za sve

Nasilje u porodici

Zloupotreba droga
kod mladih

Zastupljenost žena na
pozicijama donošenja odluka

Rodna (ne) ravnopravnost na pozicijama
donošenja odluka na lokalnom nivou

AKTIVNOSTI ALŽ

Tokom ovih šest meseci, 27 učesnica su, u četiri multietničke grupe, analizirale literaturu i sastale se sa predstavnicima institucija i relevantnim akterima kako bi prikupili informacije od značaja za teme koje su identifikovali kao prioritetne za građane Kosova. Nakon mnogobrojnih aktivnosti realizovanih u ovom periodu, uspele su da izrade četiri kratka izveštaja o javnim politikama, koji će biti upućeni relevantnim akterima.

političkih stranaka

zajednica

opština

Komunikacija sa javnošću

javnih skupova

konsultativnih sastanaka

ceremonija diplomiranja

4

DOKUMENTA JAVNIH POLITIKA

Izgradnja veština

petodnevni trening

radionica

radnih sastanaka

26

Rodna (ne) ravnopravnost na pozicijama
donošenja odluka na lokalnom nivou

GRUPA

Arbresha Syla

Ardita Rahmani

Flora Sejdiu - Abdullahu

Ganimete Qeriqi

Majlinda Dragobuzhda

Rodna (ne) ravnopravnost na pozicijama
donošenja odluka na lokalnom nivou

AKTIVNOSTI GRUPE

Učesnice inicijative ALŽ-a su se u vezi sa zastupljenošću žena na lokalnom nivou uglavnom bavile kvantitativnom analizom zastupljenosti žena u institucijama, sa posebnim osvrtom na lokalne izbore održane 2017. godine. Pet učesnica iz tri političke stranke radilo su na prikupljanju podataka iz konačnih rezultata lokalnih izbora održanih 2017. godine, održale su konsultativne sastanke i organizovale diskusiju za okruglim stolom u saradnji sa Poslaničkom grupom žena u znak obeležavanja Međunarodnog dana demokratije u Skupštini Kosova. Tokom ovog skupa, tim je takođe predstavio svoje preliminarno istraživanje sprovedeno tokom Akademije, koje će poslužiti glavnim akterima da analiziraju aktuelnu situaciju i da preduzmu mere za poboljšanje zastupljenosti žena u institucijama.

11

sastanaka

jedan konsultativan i
10 sastanaka grupe

1

diskusija za okruglim stolom

u znak obeležavanja
Međunarodnog dana demokratije
u Skupštini Kosova

28

Rodna (ne) ravnopravnost na pozicijama
donošenja odluka na lokalnom nivou

UVOD

Ovaj dokumenat je izrađen sa namerom da predstavi ključne preporuke identifikovane od strane učesnica Akademije liderstva za žene koje su sprovele istraživanje u vezi sa položajem žena na lokalnom nivou (u daljem tekstu Grupa), sa ciljem da tim putem utiču na podizanje nivoa učešća žena u politici i odlučivanju.

Rodna ravnopravnost zapravo je formulacija oko koje postoji najveći broj predrasuda, zbog čega ovaj pojam često podstiče vatrene nesuglasice i dovodi do niza nesporazuma i stereotipa. Rodna ravnopravnost se najčešće shvata kao "problem žena" i posledično kao "njihov zahtev da budu ili da postanu jednake sa muškarcima". Zapravo, radi se o nečemu što je mnogo jednostavnije. Rodna ravnopravnost se odnosi na jednak prava, odgovornosti i mogućnosti žena i muškaraca, devojčica i dečaka. Rodna ravnopravnost "zahteva" da se ova prava, odgovornosti i mogućnosti ne razlikuju u zavisnosti od toga da li se rodila osoba muškog ili ženskog pola. Kao takva, rodna ravnopravnost pre svega predstavlja ljudsko pravo, a ovo pravo je preduslov i istovremeno jedan od faktora koji najviše utiče na razvoj jednog društva. Kada govorimo o jednakim mogućnostima, to podrazumeva i učešće žena u politici i odlučivanju, koje se na Kosovu garantuje, štiti i uređuje domaćim i međunarodnim zakonima i različitim uredbama.

VAŽEĆI PRAVNI OKVIR NA KOSOVU

Prvobitno, Ustav Republike Kosovo¹, kao najviši državni pravni akt, garantuje rodnu ravnopravnost, tako što u članu 7 navodi da "Republika Kosovo obezbeđuje jednakost polova kao osnovnu vrednost za razvoj demokratskog društva, jednakе mogućnosti učešća žena i muškaraca u politički, ekonomski, društveni i kulturni život i sve ostale oblasti društvenog života." On između ostalog štiti izborna i prava učešća (član 45), i navodi da sastav Skupštine i državnih institucija mora da ispoštuje međunarodno priznata načela rodne ravnopravnosti (član 71, odnosno 101).

Veoma je važna činjenica da je Konvencija Ujedinjenih nacija (UN) o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)² direktno primenjiva na Kosovu preko Ustava.

¹ Republika Kosovo, Skupština, Ustav Republike Kosovo, na: http://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2018/03/Kushitetuta.e.Republike.se_.Kosoves-2.pdf

² Konvencija Ujedinjenih nacija (UN) o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), 1981, na: <http://www.unmikonline.org/regulations/unmkgazette/03albanian/Ahri/AConEliminationAllFormsDiscriminationAgainstWomen.pdf>.

Takođe, Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (R SB UN) 1325 o ženama, miru i bezbednosti³ poziva sve aktere da povećaju učešće žena u nacionalnim, regionalnim i međunarodnim institucijama i da uključe rodnu perspektivu u sva nastojanja u vezi sa mirom i bezbednošću u post-konfliktnim zemljama, uključujući rešavanje sporova i mirovne procese.

Zakon o lokalnim izborima u Republici Kosovo⁴ propisuje rodnu kvotu od 30% u skupština opština, kao i da na svakoj izbornoj listi kandidata političkih subjekata, najmanje 30% kandidata moraju biti žene.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti (ZRR)⁵ garantuje "jednake mogućnosti i postupanje u javnom i privatnom društvenom životu, uključujući politički i javni život, zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvo, ekonomiju, društvenu korist, sport, kulturu i druge oblasti propisane ovim ili nekim drugim zakonom." U suprotnom, ovaj zakon propisuje da je zastupanje neravnopravno "u onim slučajevima u kojima je učešće ili zastupljenost jednog pola, manja od pedeset procenata (50%) u svakom organu i na svakom nivou odlučivanja u političkom i javnom životu."

U ovoj tački, Zakon o lokalnim izborima nije u skladu sa ZRR-om.

Na osnovu gorepomenutih pravnih i drugih postojećih mehanizama i imajući u vidu da se ZRR u većini slučajeva ne primenjuje, Grupa je pristupila istraživanju sa namerom da konkretno predstavi položaj žena izabranih na lokalnim izborima održanim 2017. godine i u institucijama proizašlim sa ovih izbora. Ceo ovaj proces zasnovan je na statistikama postavljenim na internet stranici Centralne izborne komisije (CIK). "Grupa ALŽ 2018" morala je ručno da prebroji postojeće podatke po konkretnim kategorijama, kao što je na primer broj žena izabranih bez ili primenom kvote, pošto CIK ne vrši ovakvu podelu statističkih podataka.

AKTUELNA SITUACIJA

Poslednjih godina smo svedoci sve većih nastojanja da se poveća broj žena u strukturama rukovođenja na Kosovu. Ove godine je "po prvi put u Skupštini Republike Kosovo na čelo funkcionalnih odbora je imenovana žena."⁶

³ UN, Savet bezbednosti, Rezolucija 1325, 2000, na: <http://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/>

⁴ Zakon br. 03/L-072 o lokalnim izborima u Republici Kosovo, 2008, na: http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L072_al.pdf.

⁵ Republika Kosovo, Skupština, Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti, na: http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2004_2_al.pdf

⁶ Iz diskusije za okruglim stolom na temu "Demokratija na raskršću: kako iskoreniti rodnu ravnopravnost u odlučivanju?", u organizaciji Poslaničke grupe žena u saradnji sa Akademijom ženskog liderstva, omogućenog podrškom Nacionalnog demokratskog instituta (NDI).

Takođe, na poslednjim nacionalnim izborima održanim 2017. godine, primećen je pozitivan pomak imajući u vidu veći broj žena koje su izabrane bez rodne kvote. Nažalost, ne možemo istu stvar da konstatujemo i za poslednje lokalne izbore, na kojima je primećen nezadovoljavajući broj žena koje su izabrane mimo rodne kvote u skupštinama opština.

I dalje zabrinjava činjenica da se Zakon o rodnoj ravnopravnosti i dalje ne poštuje u puno opština čime ne obezbeđuje rodnu zastupljenost od 50% žena na nivoima odlučivanja. Kada govorimo o izmenama koje su se desile tokom godina, i kada govorimo o ravnopravnoj zastupljenosti žena u političkom i javnom životu, situacija nije pretrpela neke korenite promene. Na osnovu istraživanja koje je sproveo Nacionalni demokratski institut (NDI) 2015. godine, rodna kvota je ispunjena u većini od 38 opština na Kosovu na opštinskim izborima održanim 2013. U četiri opštine: Glogovac, Peć, Srbica i Severna Mitrovica, kvota nije ispunjena i žene su osvojile manje od 30 procenata mesta u skupštinama opština. Na lokalnim izborima održanim te iste godine, izabrana je prva gradonačelnica jedne opštine na Kosovu, Mimoza Kusari Lila, a sada nakon izbora održanih 2017. nemamo nijednu ženu na čelu neke opštine na Kosovu. U nastavku sledi prikaz podataka sa lokalnih izbora održanih 2017, proizašlih iz kratkog istraživanja "Grupe AŽL 2018".

(NE) POŠTOVANJE RODNE KVOTE NA LOKALNIM IZBORIMA 2017

Na internet stranici Centralne izborne komisije (CIK) nisu objavljeni podaci o broju žena izabranih primenom kvote i bez kvote. Međutim, Grupa je ručno istražila podatke koji slede u nastavku, sa namerom da pruži što jasniju sliku u vezi sa datim pitanjem.

Na ovim izborima je od 38 opština u Republici Kosovo, izabrano 1002 odbornika, od kojih su, 356 žene (36%) i 646 muškarci (64 %). Od ukupnog broja izabranih žena, 220 žena je izabrano primenjivanjem kvote, dok je 136 žena izabrano neprimenjivanjem kvote.

Od ukupnog broja žena koje su se kandidovale na ovim izborima, samo oko 15% njih uspelo je da bude izabrano u skupštine opština na nacionalnom nivou. U međuvremenu, od ovog broja 5.67% su izabrani bez primene rodne kvote.

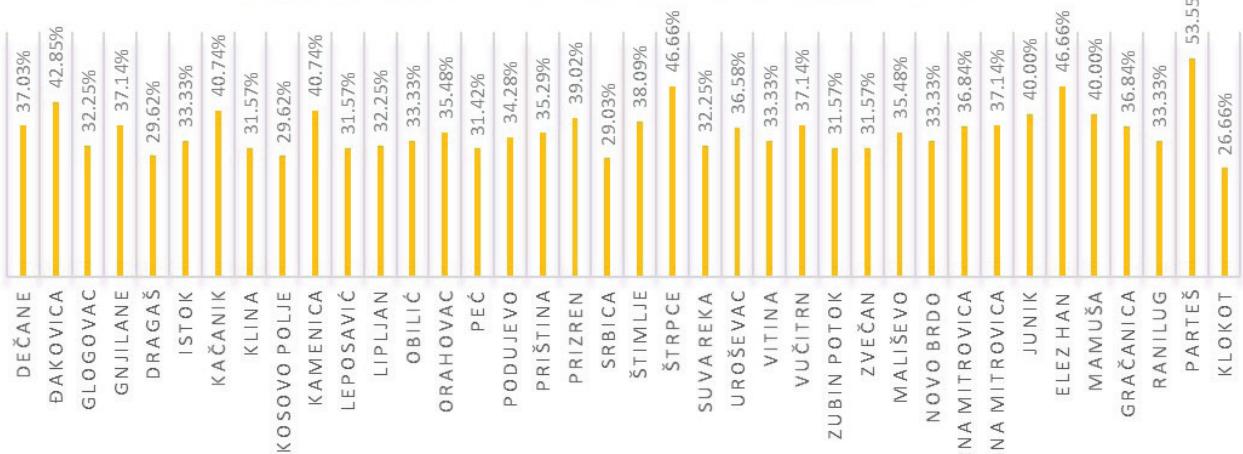

Grafikon 1. Broj žena izabralih na lokalnim izborima 2017

Kada govorimo o poštovanju izborne kvote u kosovskim opštinama, konstatujemo da od 38 opština na Kosovu, 33 imaju više od 30% odbornica, a u pet opština nije ispoštovana rodna kvota. Kvota nije uspela da se ispunji u Klokušu sa 26.66%, za kojim sledi Srbica (29.03%), a isti procenat (29.62%) se beleži u opština Klini, Kosovo Polje i Dragaš. Pozitivan izuzetak je samo Opština Parteš, kao jedina opština sa više od 50% žena u skupštini opštine (53.3%).

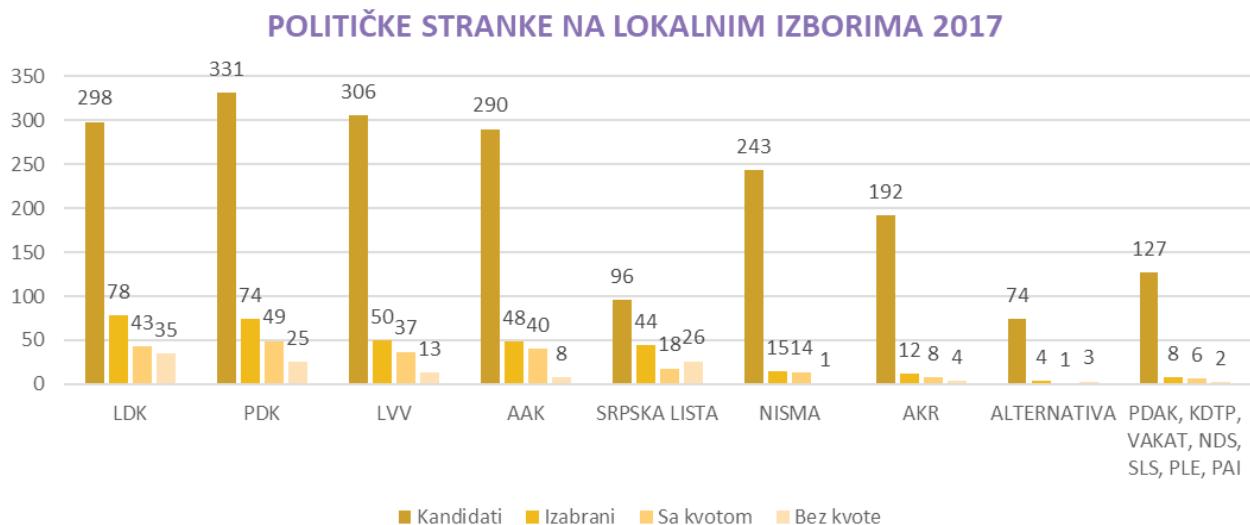
UČEŠĆE ŽENA NA LOKALNIM IZBORIMA

Grafikon 2. Zastupljenost žena po opštinama na lokalnim izborima 2017.

Što se tiče broja žena koje su se kandidovale i koje su izabrane u skupštine opštine na osnovu njihove stranačke pripadnosti i uključujući poređenje sa samo glavnim strankama u zemlji, konstatujemo da PDK prednjači sa najvećim brojem žena koje su se kandidovale za skupštine opština, dok LDK prednjači sa najvećim brojem žena koje su izabrane u skupštinama opština bez kvote. Sa druge strane, kada govorimo o strankama iz nealbanskih zajednica, Srpska lista ima najveći broj žena koje su se kandidovale i koje su istovremeno izabrane bez rodne kvote.

Grafikon 3. Zastupljenost žena po strankama na lokalnim izborima 2017.

RODNA (NE) RAVNOPRAVNOST U PREDVOĐENJU OPŠTINSKIH DIREKCIJA NA NACIONALNOM NIVOU

Zakon o rodnoj ravnopravnosti predviđa postizanje rodne ravnopravnosti u svim zakonodavnim izvršnim i sudskim organima kao i u drugim javnim institucijama kada se obezbedi minimalna zastupljenost od pedeset procenata (50%) svakog pola, uključujući njihove rukovodeće i organe odlučivanja. Međutim, po svemu sudeći kosovske opštine, odnosno njihovi predsednici koji su istovremeno ti koji su pozvani da vrše ova imenovanja, zaobilaze ovu zakonsku odredbu.

U svim opštinama na Kosovu, imenovano je ukupno 80 direktora opštinskih direkcija. Među opštinama sa najvećim procentom žena na čelu opštinskih direkcija prednjače opštine Kamenica i Glogovac sa po 50%, za kojima slede Opština Severna Mitrovica (40%) i Štimlje (30%). Nažalost, i kada govorimo o ovoj klasifikaciji, postoje opštine koje stoje lošije kada govorimo o tome da li imaju žene na njihovom čelu, odnosno imamo opštine koje nisu imenovale nijednu ženu na čelo ovih direkcija, među kojima se nalaze opštine Dragaš, Štrpc, Mamuša i Parteš.

Rodna (ne) ravnopravnost na pozicijama
donošenja odluka na lokalnom nivou

Od kosovskih opština sa srpskom većinom, najbolje stoji Opština Zubin Potok sa šest direkcija na čijem se čelu nalaze žene, za kojom sledi Leposavić sa 4 direkcije, Zvečan sa tri, Novo Brdo i Ranilug sa po dve direkcije na čijem se čelu nalaze žene i Gračanica sa jednom.

RODNA (NE) RAVNOPRAVNOST U UPRAVLJANJU GLAVNIM OPŠTINSKIM ODBORIMA

Sa ciljem da se nadoveže i upotpuni prikaz rodne zastupljenosti u rukovodećim i organima odlučivanja, "Grupa AŽL 2018" je analizirala podatke o zastupljenosti u opštinskim odborima. Konkretno, analizirani su glavni odbori u sastavu opština, kao što su Odbor za politiku i finansije i Odbor za zajednice. Znajući ulogu ova dva odbora, veoma je važno ispoštovati ravnopravnu rodnu zastupljenost u njihovom sastavu.

Opština koje imaju manje od 50% žena u Odboru za politiku i finansije:

Opština Priština
Opština Peć
Opština Dečane
Opština Gnjilane
Opština Suva reka
Opština Vučitrn
Opština Vitina
Opština Zubin Potok
Opština Zvečan
Opština Mališevo
Opština Gračanica
Opština Ranilug

Opština koje imaju manje od 50% žena u Odboru za zajednice

Opština Dečane
Opština Kлина
Opština Podujevo
Opština Suva reka
Opština Zvečan
Opština Junik
Opština Gračanica
Opština Kloštar

Grafikon 4: Procenat žena u sastavu Odbora za politiku i finansija i odbora za zajednice po opštinama

⁷ Za ove opštine nisu predstavljene komparativne brojke između rodova, imajući u vidu da su date opštine u procesu formiranja svojih odeljenja

Što se tiče sastava Odbora za politiku i finansije, prema podacima dobijenim od Ministarstva administracije lokalne uprave (MALU) dok 24 opština ima više od 50% žena u sastavu ovog odbora, 12 opština i dalje ima manje od 50% u svom sastavu. Pozivajući se upravo na ove podatke, u odborima za politiku i finansije po opštinama, učestvuje 98 žena i 157 muškaraca.⁸

Sa druge strane, broj opština koje imaju manje od 50% u sastavu Odbora za zajednice je manji, odnosno osam opština (vidi Grafikon 3). Broj opština koje imaju više od 50% žena u sastavu ovog odbora iznosi 24. Na osnovu podataka u posedu MALU, u Odborima za zajednice po opštinama, učestvuje 90 žena i 141 muškarac.⁹

Imajući u vidu značaj birača u izbornim procesima i istovremeno znajući da će biračima samo koristiti veće učešće žena u odlučivanju, u poslednjem delu statistika, Grupa je obezbedila i broj žena birača i novih birača na lokalnim izborima i na nacionalnim izborima održanim 2017. godine. Na lokalnim izborima 2017. glasalo je 357,905 žena (44%) i 155,802 mladih (19%). Sa druge strane, na nacionalnim izborima 2017. glasalo je 315,949 žena (42%) i 138,651 mladih (18%).

⁸ KOvi podaci su obezbeđeni od Ministarstva administracije lokalne uprave (MALU) i ažurirani su poslednji put aprila 2018. Treba istaći da za ovaj odbor, MALU nije imao informacije za dve opštine, odnosno Leposavić i Severna Mitrovica.

⁹ Ibid. Treba istaći da za ovaj odbor MALU nije raspolagao informacijama za šest opština: Priština, Leposavić, Raničevac, Gračanica, Severna Mitrovica i Zubin Potok.

REZIME I PREPORUKE

Iako su u poslednje vreme zabeleženi pokušaji da se obezbedi rodna ravnopravnost na funkcijama odlučivanja, opšti je utisak da je neophodno uložiti veći napor. Osnajivanje žena i postizanje rodne ravnopravnosti zapravo su ključni uslovi za održivu demokratiju. Nedostatak žena u javnoj sferi i procesima odlučivanja daje iskrivljenu sliku o jednom društvu i na duže staze negativno utiče na društveno-ekonomski razvoj.

U nadi da će ovaj dokumenat poslužiti kao opšti pregled aktuelne situacije kada govorimo o zastupljenosti žena na lokalnom nivou, Grupa očekuje da predstavnici institucija i relevantnih organizacija pruže podrobnije informacije ali i opcije za pristup koji državne institucije treba da preduzmu da poboljšaju aktuelnu situaciju.

Istovremeno, Grupa smatra da se među mnogobrojnim preporukama koje se mogu pružiti svakoj interesnoj strani u vezi sa ovom temom, među najhitnjima i najvažnijima nalaze sledeće:

- ① Uskladiti izborne zakone, konkretno Zakon o lokalnim izborima u Republici Kosovo sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, kako bi se zaštitilo učešće žena u politici i odlučivanju.
- ② Kosovske opštine, odnosno gradonačelnici opština, treba da ispoštuju odredbe Zakona o rodnoj ravnopravnosti pri imenovanju lica na rukovodeće funkcije unutar njihove institucije i da se ova imenovanja izvrše načelom "ravnopravnog rodnog učešća" kao što propisuje i sam zakon.
- ③ Političke stranke treba da se pobrinu da podignu uključenost žena, počevši od uključivanja rodne perspektive u njihove programe, za kojima sledi stvaranje sveobuhvatnih stranačkih struktura. Takođe, paralelno sa tim, od izuzetne je važnosti i nužno da političke stranke vrbuju i kandiduju žene za funkcije, i da podrže kandidatkinje tokom predizborne kampanje.
- ④ Po principu pristupa javnim dokumentima, Centralna izborna komisija (CIK) treba da pruži dodatne podatke na svojoj stranici, počevši od podataka o broju izabranih žena podeljenih na osnovu toga da li su izabrane kvotom ili ne. Ovo bi podiglo transparentnost izbornog procesa u celosti i svima bi olakšalo pristup javnim podacima.
- ⑤ Imajući u vidu spremnost Poslaničke grupe žena da ostvari saradnju i da se pozabavi problemom (ne) učešća žena u politici i odlučivanju, preporučujemo održavanje konstantne komunikacije među ženama na rukovodećim funkcijama na centralnom i lokalnom nivou. Ovakva saradnja i jedinstvo smanjili bi i otklonili stranačke i etničke razlike, kada se radi o značajnom zajedničkom cilju postizanja rodne ravnopravnosti u politici i pozicijama donošenja odluka. Kao dodata vrednost ove saradnje bilo bi i podizanje veština žena liderki koje su se nedavno priključile politici i njihovo pretvaranje u liderke sutrašnjice.

Sa druge strane, kada govorimo o poštovanju ZRR-a u politici i odlučivanju, glavnu korist od istog imaće upravo političarke i sami birači a ne može se negirati činjenica da će podizanje nivoa učešća žena u političkim procesima i odlučivanju koristiti i muškarcima i društvu uopšteno.

Na putu ka postizanju ravnopravnog učešća u politici i procesu donošenja odluka, odnosno rodne ravnopravnosti, Grupa smatra veoma važnom i ulogu i saradnju velikog broja drugih ključnih aktera kao što su: organizacije građanskog društva na čelu sa ženama, druge domaće i međunarodne organizacije, institucije upravljanja, mediji.

GENDER (IN) EQUALITY IN LOCAL LEVEL DECISION - MAKING

CONTENT

- 43** Women Leadership Academy (WLA)
- 44** WLA Activities
- 45** Group
- 46** Group Activities
- 47** Introduction
- 47** Applicable legal framework in Kosovo
- 48** Current situation
- 49** (Non) compliance with gender quota on 2017 Local Elections
- 51** Gender (in) equality in management of municipal departments in the country
- 52** Gender (in) equality in leading key municipal committees
- 54** Summary and recommendations

WOMEN LEADERSHIP ACADEMY (WLA)

Women Leadership Academy (WLA) is a program implemented by the National Democratic Institute (NDI) and supported by USAID, which aims to train and empower future women leaders. WLA is a follow up program of **Week of Women** (WOW) that gathered around 30 certified participants to attend a series of tailored skills-building and networking opportunities. The topics of the 6th generation of WLA were determined based on the analysis of needs for skills and policy development that women presented and highlighted during WOW 2018, under the overarching theme of transparent and accountable governance. For the first time, WLA 2018 brought together women from all communities represented in Kosovo and in a cross party setting. Through the WLA skills-building and coaching opportunities, it is envisioned that the participants will create sustainable coalitions to advance issues of common interest to them and their communities.

At the beginning of the Academy in May 2018, participants were divided into four groups to work on four different initiatives addressing issues of common concern aiming to make positive changes in the area of education, health, rule of law and leadership roles for women.

Quality in Education

Domestic Violence

Drug Abuse
Among Minors

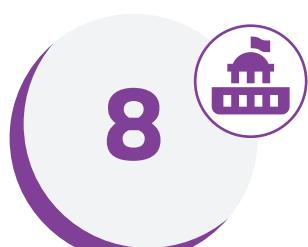

Women Representation
in Institutions

WLA ACTIVITIES

For six months, 27 participants divided into four multi-ethnic groups have conducted desk research and met with institutions and stakeholders to get information on the topics which they have identified as priority concerns of citizens in Kosovo. After having multiple activities throughout this period, they succeeded in drafting four policy briefs, which will be addressed to relevant stakeholders.

political parties

communities

municipalities

Outreach

public events

consultative meetings

graduation ceremony

4

POLICY BRIEFS

Skills building

bootcamp

overnight workshop

consultative and working meetings

GROUP

Arbresha Syla

Ardita Rahmani

Flora Sejdiu - Abdullahu

Ganimete Qeriqi

Majlinda Dragobuzhda

GROUP ACTIVITIES

Participants in the WLA initiative of Women's Representation in Local Level have worked mostly on a quantitative analysis of women's representation in institutions, focusing on the 2017 local elections. Five participants coming from three political parties have worked together in gathering data from the final results of the 2017 local elections, held consultative meetings, and organized a roundtable discussion in cooperation with the Women's Caucus to mark the International Day of Democracy in the Assembly of Kosovo. During this event, the team also presented their preliminary research conducted during the Academy, which will serve for main stakeholders to analyze the current situation and to undertake measures in improving women's representation in institutions.

11

meetings

one consultative and
10 group meetings

1

roundtable discussion

to mark the International Day
of Democracy in the Assembly
of Kosovo

46

Gender (in) equality in local level decision - making

INTRODUCTION

This document aims to list key recommendations *identified by members of the Women's Leadership Academy exploring the status of women at the local level* (hereinafter: Group), with a view of improving women's participation in politics and decision-making.

Gender equality is one of the most discussed social issues in societies today, and as a result, this notion often incites fiery debates, thereby giving rise to a series of misconceptions and stereotypes around it. Gender equality is mostly misconceived as a "women's issue", and consequently, "a demand by women to be or become same with men." In fact, it is much simpler than that. Gender equality refers to equal rights, responsibilities and opportunities for women and men, girls and boys. Gender equality only "requires" that such rights, responsibilities and opportunities are not different based on whether the person was born male or female. As such, gender equality, above all, is a human right. This right is a prerequisite, and simultaneously amongst the most important indicators of the development of a society. When speaking of equal opportunities, we also list the participation on women in politics and decision-making, which is guaranteed, protected and regulated in Kosovo by domestic and international law, and various regulations.

APPLICABLE LEGAL FRAMEWORK IN KOSOVO

Initially, the Constitution of the Republic of Kosovo¹, being the highest legal act of the state, guarantees gender equality for men and women, thereby underlining in its Article 7, that "*The Republic of Kosovo ensures gender equality as a fundamental value for the democratic development of the society, providing equal opportunities for both female and male participation in the political, economic, social, cultural and other areas of societal life.*" Amongst others, the Constitution protects electoral and participatory rights (Article 45), and provides that the composition of the Assembly and of the civil service shall observe internationally recognized gender equality principles (Article 71, respectively Article 101)

An extremely important fact is that the United Nations Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)² is directly applicable in Kosovo through its Constitution.

¹ Republic of Kosovo, Assembly, Constitution of the Republic of Kosovo, at: http://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2018/03/Kushtetuta.e.Republike.se_Kosoves-2.pdf

² United Nations Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), 1981, at: <http://www.unmikonline.org/regulations/unmkgazette/03albanian/Ahri/AConEliminationAllFormsDiscriminationAgainstWomen.pdf>.

Also, the Resolution of the United Nations Security Council (UNSCR) 1325 on Women, Peace and Security³ calls on all stakeholders to improve women's participation in national, regional and international institutions, and to include a gendered perspective on all issues related to peace and security in post-conflict societies, including conflict resolution and peace processes.

The Law on Local Elections in the Republic of Kosovo⁴ provides a gender quota of 30% for the Municipal Assembly, and that in each candidate list of political entities, at least 30% of the candidates shall be of the other gender.

Law on Gender Equality (LGE)⁵ guarantees "*equal opportunities and treatment, in public and private spheres of social life, including political and public life, employment, education, health care, economy, social benefits, sports, culture, and other spheres as provided by this or any other law*". On the other hand, the Law provides that representation is unequal "when participation or representation of a gender is lower than fifty percent (50%) in any decision-making body or level in political and public life." At this point, the Law on Local Elections is not harmonized with the LGE.

Based on the above-mentioned legal mechanisms and many other existing rules, and having in mind that the LGE is often not implemented, the Group conducted research to get a concrete overview of the status of women in the local elections of 2017, and institutions deriving from that election. The whole process was based on statistics from the website of the Central Election Commission (CEC). Existing records had to be manually processed by the "AGL Group 2018", for specific sub-divisions, such as the number of women elected with or without the quota, since disaggregation of CEC statistics leave much to be desired.

CURRENT SITUATION

Efforts to increase the number of women in leadership in Kosovo has grown in number in recent years. This year, "for the first time in the Assembly of the Republic of Kosovo, half of functional committees are led by women."⁶

Also, a positive change was noted in an increased number of women elected without application of the gender quota in the last National Election held in 2017. Unfortunately, the same cannot be said for the most recent Local Election, where an unsatisfactory number of women were elected without application of the gender quota in Municipal Assemblies.

³ UN, Security Council Resolution 1325, 2000, at: <http://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/>

⁴ Law no. 03/L-072 on Local Elections in the Republic of Kosovo, 2008, at: http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L072_al.pdf.

⁵ Republic of Kosovo, Assembly, Law no. 05/L-020 on Gender Equality, at: http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2004_2_al.pdf

⁶ From a discussion in the round table "Democracy at a crossroad: How to eradicate gender inequality in decision-making?", held by the Women MP Caucus, in cooperation with the Women's Leadership Academy, supported by the National Democratic Institute (NDI).

Po ashtu, në Zgjedhjet e fundit Nacionale të mbajtura në vitin 2017, është vërejtur një ndryshim pozitiv në rritjen e numrit të grave që janë zgjedhur pa aplikimin e kuotës gjinore. Fatkeqësisht, nuk mund të themi të njëjtën gjë edhe për Zgjedhjet e fundit Lokale, me ç'rast është vërejtur një numër jo i kënaqshëm i grave që janë zgjedhur pa aplikim të kuotës gjinore në Asambletë Komunale.

It is still concerning that the Law on Gender Equality continues to be neglected by many municipalities, which fail to ensure equal gender equality, namely 50% women in decision-making levels. In terms of changes made in recent years, the status of women in participation in political and public life has not been subject to major change. Based on a research conducted by the National Democratic Institute (NDI) in 2015, the gender quota was fulfilled in most of the 38 municipalities in Kosovo in the Municipal Elections of 2013. In four municipalities: Drenas, Peja, Skenderaj and Mitrovica North, the quota was not met, and women got less than 30 percent of seats in local assemblies. In local elections of that year, the first female Mayor of a Municipality was elected, Mimoza Kusari Lila, while after 2017 elections, there is not a single woman mayor in any municipality in Kosovo. Below is an overview of data from the 2017 Local Elections, deriving from the short study of the "*AGL Group 2018*".

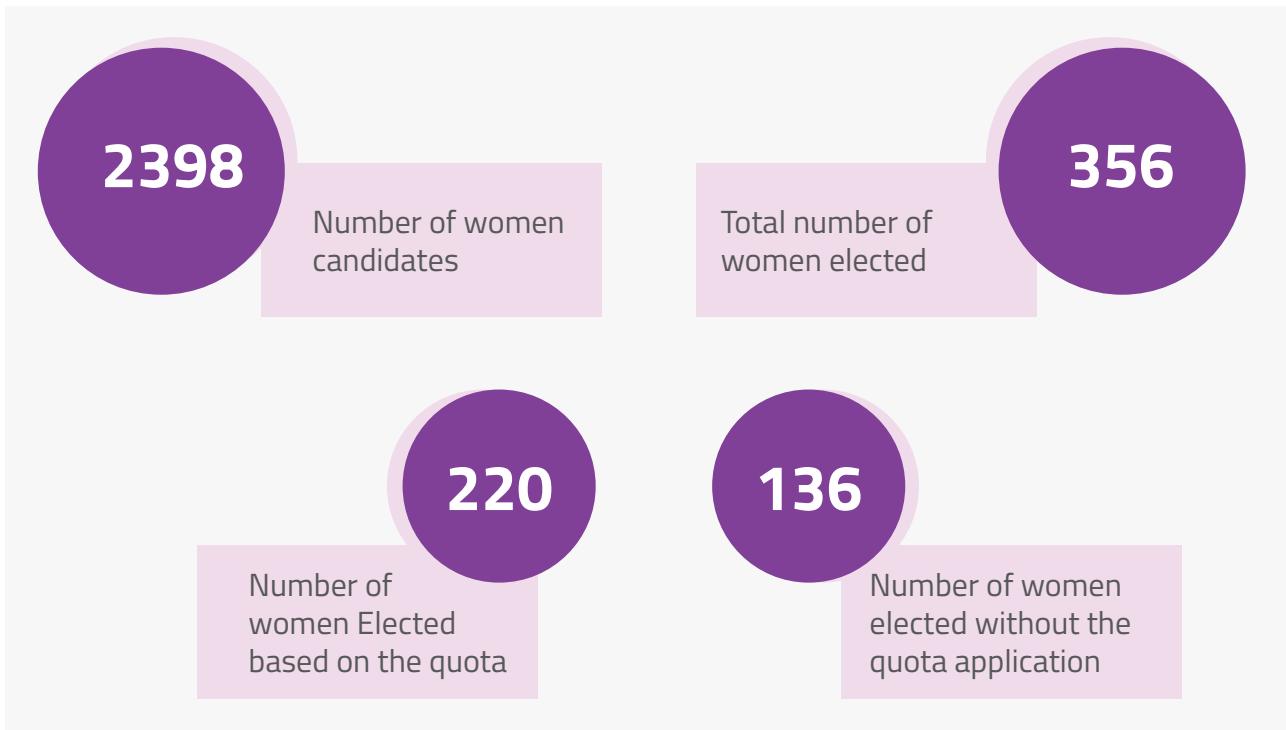
(NON) COMPLIANCE WITH GENDER QUOTA ON 2017 LOCAL ELECTIONS

The website of the Central Election Commission (CEC) does not contain any records on the number of women elected with or without the application of the quota. However, the Group manually processed the data below, with a view of providing a clearer overview on this matter.

On these elections, in 38 municipalities of the Republic of Kosovo, 1002 assembly members were elected, of which 356 are women (36%) and 646 men (64 %). From the total of elected women, 220 women were elected based on the quota, while 136 women were elected without the quota.

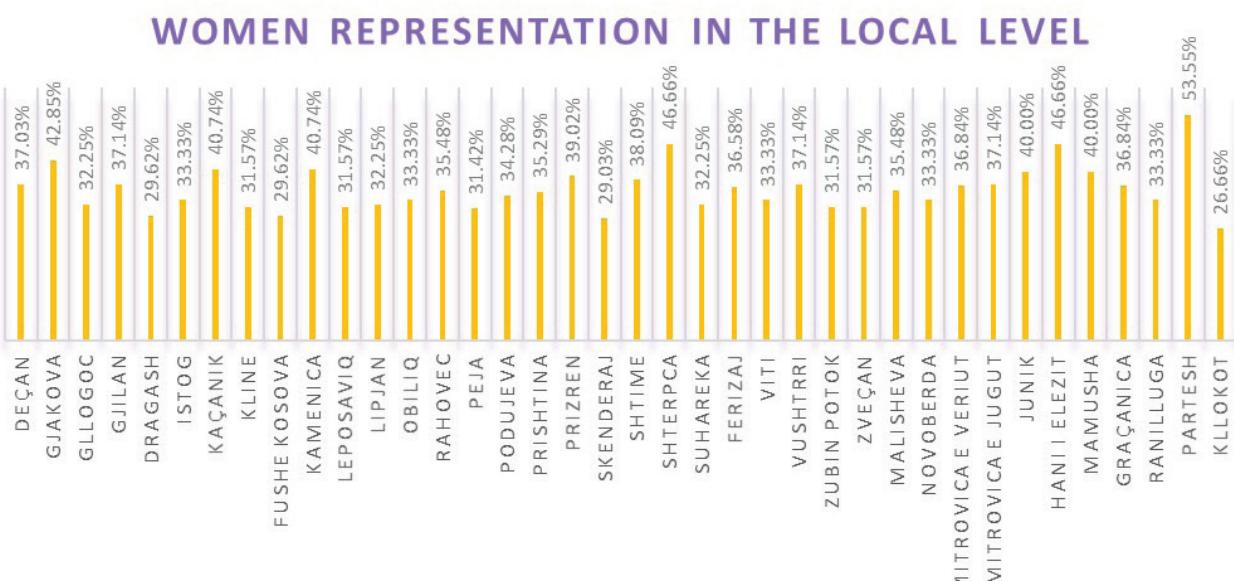
Out of the total number of women candidates in these elections, only around 15% were able to be elected for municipal assemblies in the country. From this number, 5.67% were elected without the quota application.

Graph 1. Number of women elected in 2017 Local Election

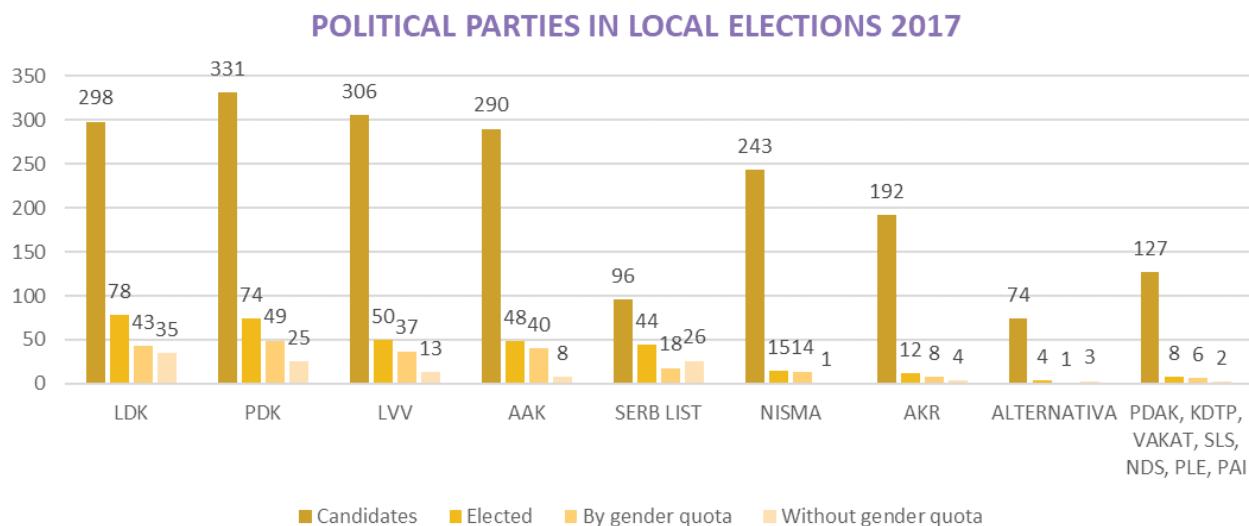
When considering the compliance with the electoral quota in Municipalities of Kosovo, we find that of the 38 municipalities , 33 had more than 30% of women in their Assemblies, while five municipalities failed to observe the electoral quota. The quota was not met in the Municipality of Kllokot with 26.66%, followed by the Municipality of Skenderaj (29.03%), and with the same percentage (29.62%) in municipalities of Kline, Fushe-Kosova, and Dragash. A positive exception is made by the Municipality of Partesh, which is the only municipality with over 50% of women in the Municipal Assembly (53.5%).

Graph 2. Women representation in municipalities on 2017 Local Election

In terms of the number of women candidates and women elected in municipal assemblies, divided by party, and counting only the main parties in the country, we conclude that the PDK leads with the highest number of women candidates for Municipal Assemblies, while LDK is the first party with the highest number of women elected without a gender quota in Municipal Assemblies. Meanwhile, from the non-Albanian community parties, the Serbian List has the highest number of women candidates, and women elected without the application of a gender quota.

Graph 3. Women representation on party basis in Local Elections 2017

GENDER (IN) EQUALITY IN MANAGEMENT OF MUNICIPAL DEPARTMENTS IN THE COUNTRY

The Law on Gender Equality provides that equal gender representation in all legislative, executive and judicial bodies, and other public institutions, is achieved when ensuring a minimal fifty per cent (50%) representation of each gender, including in management and decision-making bodies. Nevertheless, it seems that municipalities in Kosovo, namely their mayors, who are entitled to make appointments, are overriding this legal provision.

In all municipalities of Kosovo, there is a total 80 women directors in municipal departments. Amongst municipalities with the highest number of women leading municipal departments, the lead is taken by the Municipalities of Kamenica and Glogoc with 50% each, followed by the Municipality of Mitrovica North (40%) and Shtime (30%). Unfortunately, in this classification, there are municipalities with poor standing in terms of women managers of departments, with the municipalities of Dragash, Shterpce, Mamusha and Partesh not having any women directors.

In terms of municipalities with a Serbian majority, Municipality of Zubin Potok stands the best, with 6 departments led by women, followed by Leposaviq with four departments led by women, Zvecani with three, Novobërdë and Ranillug with two departments led by women, and Gracanica with one.⁷

GENDER (IN) EQUALITY IN LEADING KEY MUNICIPAL COMMITTEES

In order to complement the gender representation overview in managing and decision-making bodies, the "AGL Group 2018" analyzed records on representation in municipal committees. More specifically, lead committees in municipalities were analyzed, the Policy and Finance Committee and the Communities Committee. Knowing the role of these two committees, it is more than important to observe equal gender representation in their composition.

Municipalities which has less than 50% women in the Committee for Politics and Finances:

- Municipality of Pristina
- Municipality of Peja
- Municipality of Decan
- Municipality of Gjilan
- Municipality of Suhareka
- Municipality of Vushtrri
- Municipality of Viti
- Municipality of Zubin Potok
- Municipality of Zvecan
- Municipality of Malisheva
- Municipality of Gracanica
- Municipality of Ranilug

Municipalities which has less than 50% women in the Committee for Communities:

- Municipality of Decan
- Municipality of Klina
- Municipality of Podujeva
- Municipality of Suhareka
- Municipality of Zvecan
- Municipality of Junik
- Municipality of Gracanica
- Municipality of Kllokot

Graph 4. Women representation within Policy and Finance Committee and Community Committee in municipalities

⁷ For these municipalities, there are no comparative figures between genders, since the municipalities are in the process of establishing departments

In terms of composition of the Policy and Finance Committee, according to records of the Ministry of Local Government Administration (MLGA), while 24 municipalities have more than 50% of women in such a committee, 12 municipalities continue to have less than 50% women in their composition. Again based on such records, Policy and Finance Committees have a total of 98 women and 157 men.⁸

Meanwhile, the number of municipalities with less than 50% of women in their Community Committees, is smaller, namely eight (see graph 3). The number of municipalities with over 50% of women in such committee is 24. Based on MLGA data, there is a total of 90 women and 141 men in municipal Community Committees.⁹

Knowing the relevance of voters in electoral processes, and simultaneously knowing the benefit brought to voters by the participation of women in politics and decision-making, the Group extracted the number of voting women and new voters from the last part of available statistics, both on Local Elections and National Elections in 2017. A total of 357,905 women (44%) and 155,802 young voters (19%) participated on 2017 local elections. A total of 315,949 women (42%) and 138,651 young voters (18%) participated on 2017 National elections.

⁸ The records were taken from the Ministry of Local Government Administration (MLGA) and updated most recently in April 2018. It must be stated that in the case of this Committee, MLGA had no information on two municipalities, Leposavic and Mitrovica North.

⁹ **Ibid.** It must be stated that in the case of this Committee, MLGA had no information on six municipalities: Prishtina, Leposaviq, Ranillug, Gracanicë, Mitrovica North and Zubin Potok.

SUMMARY AND RECOMMENDATIONS

Though recently there have been efforts to improve gender equality in decision-making positions, the general impression is that there is a lot to be done. Empowerment of women and gender equality are key criteria for a stable democracy. The absence of women in the public sphere and decision-making provides a distorted image of a society, and in a longer term, it influences social and economic development.

Hoping for this document to serve as an overview of the current status of women's representation at the local level, the group expects the institutional representatives and relevant organizations to provide more information and options or approaches that state institutions must pursue in improving the current condition.

Therefore, the Group considers that amidst many recommendations that could be listed for each party of interest in this regard, we have listed the most important and most urgent:

- ① To harmonize electoral legislation, namely the Law on Local Elections in the Republic of Kosovo must be harmonized with the Law on Gender Equality, to promote and protect women participating in politics and decision-making.
- ② Municipalities of Kosovo, respectively mayors of Municipalities, must observe provisions of the Law on Gender Equality when making appointments in their institutions, and make such appointments pursuant to the principle of "equal gender representation", as provided by the law.
- ③ Political parties must allow for an increased participation of women, starting with the streamlining of gender perspective in their programs, and continuing further with the establishment of party structures. Furthermore, it is of enormous importance that political parties recruit and maintain women candidates in elections, and support women candidates in electoral campaigns.
- ④ Based on the right to access public documents, the Central Election Commission (CEC) must offer additional information in its website, starting with data on elected women, disaggregated based on quota. This would improve transparency of electoral processes generally, but it would also facilitate access to public data for everyone.
- ⑤ Appreciating the willingness of the Women Caucus to cooperate and address the problem of (non) participation of women in politics and decision-making, we recommend solid communication between women in decision-making positions at central and local levels. Such cooperation and unity would reduce and remove party-line and ethnic differences related to the most important cause of ensuring gender equality in politics and decision-making. An added value of this cooperation would be the empowerment and capacity building of women joining politics, and their shaping as future leaders.

Meanwhile, primary beneficiaries of LGE implementation in politics and decision-making, would include women politicians, but also voters, and it is undeniable that an improvement of participation of women in political processes and decision-making would benefit both men and the entire society.

In its efforts to see equal participation in politics and decision-making, and gender equality, the Group finds it imperative to cooperate with other key actors, such as women-led civil society organizations, other local and international organizations, government institutions, and the media.

Iniciativa "(Pa) barazia gjinore në vendimarrje në nivel lokal" është pjesë e Akademisë së Grave për Lidership, të programit të NDI/ USAID për Qeverisje të Përgjegjshme, Efektive dhe Llogaridhënëse (READY). Ky program mundëson që përmes këtyre iniciativave të fuqizoj gratë të punojnë përtaje linjave partiake dhe etnike në adresimin e çështjeve me interes të përbashkët si dhe të ndërtojnë rrjetëzim të qëndrueshëm.

Ky publikim është mundësuar me mbështetjen e popullit zemërgjérë amerikan përmes Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID). Qëndrimet e shprehura përmes kësaj platforme janë të autorëve dhe jo domosdoshmërisht pasqyrojnë qëndrimet e USAID dhe Qeverisë së Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

Të drejtat e autorit, Instituti Kombëtar Demokratik 2018. Të gjitha të drejtat e rezervuara. Pjesë të këtij punimi mund të përdoren dhe/ose të përkthehen për qëllime jofitimprurëse me kusht që NDI të nijhet si burim i materialit dhe t'i sigurohet kopje e çdo përkthimi.

Inicjativa "Rodna (ne) ravnopravnost na pozicijama donošenja odluka na lokalnom nivou" je deo Akademije liderstva za žene koja proizilazi iz NDI/USAID programa Delotvorno, efikasno i odgovorno upravljanje (READY). Kroz ove inicijative žene su osnažene da rade u multietničkom i međupartijskom okruženju u cilju rešavanja problema od zajedničkog interesa i umrežavanja.

Ova publikacija je omogućena od strane velikodušne podrške Američkog naroda kroz Agenciju Sjedinjenih Američkih Država za međunarodni razvoj (USAID). Mišljene iskazano u ovoj publikaciji je delo autora i ne odražava stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Autorsko pravo © National Democratic Institute 2018. Sva prava zadržana. Delovi ove publikacije mogu se koristiti i/ili prevoditi u neprofitnu svrhu, pod uslovom da se navede NDI, kao autor ovog materijala i da mu se dostavi primerak svakog urađenog prevoda.

The initiative "Gender (In) Equality in Local Level Decision-Making" is part of the Women Leadership Academy emerging from NDI/ USAID Responsive, Effective and Accountable Governance Program (READY). Through these initiatives women are empowered to work across party and ethnic lines in addressing issues of common interest and building solid networks.

This publication was made possible by the generous support of the American people through the United States Agency for International Development (USAID). The opinions expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect the views of USAID or the United States Government.

Copyright © National Democratic Institute 2018. All rights reserved. Portions of this work may be reproduced and/or translated for noncommercial purposes provided NDI is acknowledged as the source of the material and is provided copies of any translation.

